

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK KADINI

EMEL DOĞRAMACI *

GİRİŞ:

Türklerle ilgili ilk ve en önemli yazılı kaynak olarak kabul edilen Orhon Kitabeleri'nden sağlanan bilgilere göre kız çocuğuna verilen önem, kadının saygınlığı ve devlet idaresindeki rolü, çağının diğer kavimleri ile ölçülemeyecek kadar fazladır. Bilindiği gibi Türkler, belki de eski dinleri Şamanizm'in etkisi ile kadını erkekten ayırmamışlar, hatta ona bazı konularda erkekten daha çok değer vermişlerdir.

Daha sonraki dönemlerde, mesela Selçuklu Devletinde kadın, kültürel ve sosyal ilişkilerde etkinliğini sürdürmekte idiye de devlet idaresinde, yani siyasette gittikçe içine kapanır olmuş, çeşitli sebeplerle, politik hayatta aktif olarak görünme imkanlarından yoksun bırakılmıştır.

Nihayet, Osmanlı Devletinde ise kadın, yaşadığı yöreye göre, değişen bir hürriyet anlayışı içinde yaşama kavgası vermiştir. Kırsal yöre kadını, hemen hemen tümüyle, kocasının yanında ev ekonomisinin can damarı, aile kavramının vazgeçilmez parçası ve kırsal hayatın "kadiri mutlak" danışmanı durumunda iken kentsel yörenin kadını, özellikle XV. yüzyılda, Bizans ve İran etkisi ile kurumlaşan harem nedeni ile dört duvar arasına kapatılmış bir "meta" olmaya başlamıştır. Sokağa çıkma günlerinin bile sınırlandırıldığı kent kadını, zaman zaman ismini saray'da duyurabilmiş ise de bu, belki de yaşayageldiği psikolojik bunalımlar nedeni ile daha çok entrikalar şeklinde ve bir bakıma öç alma tarzında olmuştur. Yani artık kadın, ya lanetle anılan bir sultandır, ya da çocuk yapan, fakat çocuğu üzerinde bile en ufak bir söz hakkı olmayan, alınıp-satılabilen, devredilebilen bir maldır. Saçı uzun aklı kısa bir süs eşyasıdır. Yani, "ağzı var dili yok"tur.

* Prof. Dr. Emel Doğramacı, İngiliz Dili Edebiyatı Profesörü, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı, Ankara.

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ülkemizde yeni bir Türk kadını tipi yaratmıştır. Bu, Avrupanın etkisi ile belli başlı birkaç Osmanlı şehir merkezinde oluşan, Batı kültürü ile eğitilen ve yaşatılan bir kadın tipidir. Görgüsünü, bilgisini artıran, politika ile ilgilenen, sesini yavaş yavaş ve dışarıda da duyurabilen bir kadın.

İslam dininin özgür ve erkekle eşit kadın anlayışına rağmen, teokratik bir devlet sisteminde gittikçe yozlaşan bir anlayışla eve kapatılan, hürriyetleri kısıtlanan kadın ancak, Cumhuriyet devrinde ve özellikle Atatürk'ün öğretileri ile tekrar hak ettiği statüye kavuşma yoluna girmiştir.

KURTULUŞ SAVAŞI VE TÜRK KADINI

Jön Türklerle birlikte seslerini duyurmaya başlayan Türk kadını, cılız da olsa ileriye doğru yine de bir adım atmış oluyordu. Birinci Dünya Savaşında ise, özellikle İttihat ve Terakki liderlerinin çağrısı ile, Türk kadını idari işlerde, sağlık hizmetlerinde ve eğitim alanında resmen erkeklerle birlikte çalışmaya başlamış, hatta savaş dolayısıyla görevlerinden ayrılmak durumunda kalan pek çok erkeğin işini de üstlenmiştir.

İkinci Meşrutiyetin ilanından hemen sonra Taali-i Nisvan Cemiyetini kuran Halide Edip Adıvar, 1913'lerde Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan'ı kuran Nuriye Ulviye, İstanbul Telefon Şirketi'nde görev almak için çaba gösteren ve bu çaba da başarıya ulaşan Bedra Osman, Kurtuluş Savaşı'nda ismini Dünya tarihine altın harflerle yazdıracak olan Türk kadınlarının öncülerine örnek olarak özellikle belirtilmelidir.

Kurtuluş Savaşı, Nene Hatun evlatlarının ve torunlarının bu savaşa "Topyekun Savaş" veya "Millî Mücadele" denmesine neden olduğu bir savaştır, ve dünya tarihinde örneği yok denecek kadar azdır.

Cephede ve cephe gerisinde, hem analık, hem eşlik ve hem de vatandaşlık görevini, hiç birini diğerine tercih etmeksizin, yüz akı ile gerçekleştiren Türk kadını, sadece yarının Türkiyesinde değil, tüm dünyada kadın için, kadın hakları için verilebilecek mücadelenin en kutsal ve en ihtişamlısını vermekteydi. Yirminci yüzyıl, tüm zaferlerin başında, bir de Türk kadınının kendi adına ve tüm kadınlar adına kazandığı bir zaferle başlıyordu. Böylece 18. yüzyıl-

dan sonra başlayan ve 20. yüzyılda yoğunlaşan kadın hakları savaşında Türk kadını kendi payına düşeni, hiç bir durumla karşılaş-tırlamayacak derecede mükemmel başarmış oluyordu.

ATATÜRK VE TÜRK KADINI

Mustafa Kemal'in, Türk kadını hakkındaki düşünceleri çok gerçekçidir. Şüphesiz ki, kadın konusundaki eylemleri de bu görüşlerine dayanmakta ve onları yansıtmaktadır. Bu nedendir ki, O, konuya, yurt içinde ve yurt dışında Türk Kadınına gerçek kişiliği ile tanıtılması biçiminde ele almıştır. Çünkü Atatürk, bu meselede dünya kamuoyunun Türk kadınına yanlış tanıdığına inanmaktaydı. Nitekim, eylemlerinin planlanmasında ve uygulanmasında bu acı gerçeğin verdiği duygu ve heyecanın büyük etkisi olduğu açıkça izlenebilmektedir.

Atatürk bu yanlış imajı değiştirme mücadelesi yanı sıra, Türk kadınının sosyo-ekonomik ve sosyo-politik hayatta da erkeğin yanında, eşit şartlarla yer alması için mücadele etmiştir.

Atatürk, 1923 yılında yaptığı bir konuşmada şöyle demektedir; “..... bizim sosyal toplumumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlikten ileri gelmektedir. Yaşamak demek faaliyet demektir. Bundan dolayı bir sosyal toplumun bir organı faaliyette bulunurken, diğer bir organı işlemezse o sosyal toplum felçlidir.” İşte Ulu Önder Atatürk bu çağdaş düşünüş ile Türk kadınının, Türk toplumu içindeki yerini ve statüsünü tayin etmiş oluyordu.

Cumhuriyetin kuruluşundan kısa bir süre önce, hem I. Dünya Savaşı'nın, hem de Kurtuluş Savaşı'nın yaraları daha kapanmadan, Atatürk tarafından ortaya atılan bu görüşleri, tarih, o güne kadar, hiç bir başkomutan ve devlet adamı ağzından duymuş değildir. Atatürk'ten sonra da ne yazık ki duyamayacaktır.

Atatürk'ün dediklerinin ne denli içten olduğu ise, hemen sonra anlaşılacaktır. 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile, kadının da erkekle birlikte öğrenme imkanlarından eşit olarak yararlanması sağlanacaktır. Oysa ki bu hak için pek çok ülkede kadınlar mücadele etmek durumunda kalmıştır ve 1924 tarihinde pek çok büyük ülkede bu hak henüz kadınlara verilmiş de değildir.

“Efendiler, memleketimizde cahil varsa umumidir, yalnız kadınlarımızı değil, erkeklerimize de şamildir” diyen Atatürk, sözlerine şöyle devam etmektedir;

“Binaenaleyh, kadınlarımız, hatta erkeklerden daha çok münevver, daha çok feyizli, daha çok bilgili olmaya mecburdur. Eğer hakikaten Milletin anası olmak istiyorlarsa daha selametle, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Büyük Türk kadını mesaimizde müşterek kılmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadını ilmi, ahlaki, içtimai, iktisadi hayatta erkek şeriki, muavin ve müzahiri yapmaktır”.

Atatürk, 1925 yılının Ağustos ayında yaptığı konuşmada ise görüşlerini şöyle dile getiriyordu; “..... bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bir kitlenin bir parçasını terakki ettirelim. Diğerini müsamaha edelim de kitlenin heyet-i umumiyesi mazhar-ı terakki olabilsin? Mümkün müdür ki, bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer bir kısmı semalara yükselebilir?” Bu yaklaşımlardır ki Atatürk, teokratik devlet yapısından, Ataerkil aile düzeninden edindikleri mirasla softalaşan pek çok muhalife rağmen Türk kadınına, asırlardır sahip olamadıkları fakat yıllardır hak ettiklerini kanıtladıkları bazı yasal olarak Medeni Kanunla verebilmiştir.

Türk kadını, Atasına olan borcunun bilinci içindedir ve daima da bu bilinci koruyacak ve ona layık olduğunu kanıtlayacaktır.

HUKUK VE TÜRK KADINI

Cumhuriyet devrinin en önemli ve en etkin kanunlarından biri olan ve 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun, Türk kadınları ile ilgili olarak şu hükümleri taşıyordu.

- Daha önce birden fazla kadınla evlenebilen erkek, bundan böyle bir tek kadımla ve resmi nikahla evlenmek durumundaydı. Ondört asırlık dini ve sosyal bir töre bir tek kanun hükmü ile ve yasal olarak son buluyordu.
- Aile kurumunun tek tarafı olarak feshi kaldırılıyor ve kadına da kocasını boşayabilme hakkı tanınıyordu.
- Velilik kurumunda da ana ile baba, kanun nazarında bir birinden farksız ve eşit olarak kabul ediliyordu.

- Evlenmede kadın ve erkeğe yaş sınırı konuluyordu. Kadın, kendisi daha çocukken, çocuk bakma durumundan kurtulmuş oluyordu.
- Evlenmede temsil yolu kapatılıyor ve karşılıklı rıza ile, yasal yetkili önünde evlenme mecburiyeti getiriliyordu.
- Evli kadın, kocasının rızası olmadan isteğince taşınabilir veya taşınamaz mal edinebiliyor ve kendi üzerine kaydet-tirebiliyordu.
- Miras hakkından yararlanmada, cinsiyet farkı yok ediliyor, kadın ile erkek eşit sayılıyordu.
- Eskiden bir erkeğin tanıklığını çürütmek için iki kadının tanıklığı gerekirken Medeni Kanunla bu cinsiyet farkı da kaldırılıyor ve tanık olarak her fert eşit sayılıyordu.

Medeni Kanun, Türk kadınının hakları ile ilgili olarak Atatürk'ün çıkardığı ilk yasadır. Aynı yıl, "Çarşaf" ve "Peçe"nin, suçluların hüviyetlerini tesbit etme konusunda polisin çalışmalarını engellediği iddia edilerek, Trabzon Valiliğince kadınların bu tür kılıkla dolaşmaları yasaklanmıştır. Bu yasağın, söz konusu ilde hiç bir tepki ile karşılanmadığı kısa zamanda saptanmış ve yasak, tüm ülkede uygulanmıştır. Artık Türk kadını, Türk kültüründe ve Türk folklorunda olmayan sun'i örtünmeden de kurtulmuş oluyordu. Bu, Atatürk'ün "Şapka Devrimi" ile demek istediğinin kadınlar yönünden bir uygulamasıydı. Bu, kafes arkasından dünyayı seyretmeye veda demektir. Bundan böyle, bir daha bu kafese, bu peçeye Türk kadını hiç bir güç döndüremeyecektir. Niyet edenleri ise, kendi niyetleri boğacaktır.

Medeni Kanunun verdiği yasal haklar 1933 yılında uygulamaya dönüştürülmüş ve Türk kadını ilk kez Belediye seçimlerine katılmıştır. Bu katılma iki yönlüdür; hem seçebilir ve hem de seçilebilir. Belediye ve İhtiyar Meclisleri artık Türk kadınlarına açıktır.

Bu ilk uygulamadan hemen bir yıl sonra, 1934 yılında Türk Anayasası olan Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 10. maddesi ile 11. maddesi değiştirilmiş ve kadınlara da seçme seçilme hakkı tanınmıştır. 1934 yılında tanınan hakların ilk uygulanması ise 1937 yılında yapılmış ve bu seçimlerde Türk kadını 18 temsilcisi ile Meclise girebilmiştir. Bu sonuç o günkü meclis yüzdesine göre % 4,5'lük bir oran demektir.

Sadece Türk kadını değil, tüm Türkleri, bundan da öte, pek çok ülkenin insanlarını şaşkına çeviren bu hızlı ve çağdaş değişmeler, hiç şüphesiz ülkenin kurulu bulunan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapısını da kökünden sarsmakta idi.

Görülmektedir ki, on yıl gibi kısa bir süre içinde, pek çok milletin asırlar boyunca direnmesinden sonra sağlanabilen hakları alabilmek ve bunları uygulamaya koyabilmek, sadece Türk kadınına değil, aynı zamanda Türk erkeğine, yani tüm millete duyulan güven ve inancın tipik bir sonucudur. Böylesine atılımlar sadece Atatürk'ün ve onun tam olarak inandığı Türk milletinin bir zaferi olabilirdi ve oldu da.

Bilindiği gibi, İstiklâl mücadelesi yapan ülkeler nasıl Ata'yı bir komutan, bir siyasi lider olarak benimsemişlerse, kadın hakları için mücadele verenler de, Atamızı bir reformist olarak kabul etmek durumundadırlar. Çünkü hiç bir ülkede, hiç bir lider, kadın hakları konusunda böylesine özsezili olamamış ve böylesine bir savaş verememiştir.

Türk kadınının ikinci kez sandık başına gidişi, sadece yöresel bir yetkiyi paylaşmak için değil, Türkiye Cumhuriyetinin yönetiminde söz sahibi olmak içindir. Bu seçimlerden sonraki ilk toplantıda Büyük Millet Meclisi yeni bir tarzda açılmak durumundaydı. Bu nedenledir ki, Ulu Önder Atatürk, Meclisi açış konuşmasına, diğer konuşmalarında olduğu gibi "Efendiler" veya "Baylar" diyerek değil, "Bayanlar ve Baylar" diyerek başlıyordu. Çünkü mecliste artık hanımlarımız da yerlerini almış bulunuyorlardı.

Bundan sonra, zaman zaman yasal bazı değişiklikler olacak ve Türk kadınları, hak ettikleri haklarını, uyguladıkları bazı yetkileri, yasal olarak da kabul ettirecektir. Nitekim, 1980 lerde Medeni Kanununun evlilik birliğinde reis olması ve mal birliği meseleleri, çağdaş bir duruma getirilebilmek için komisyonlarda tartışılmıştır.

ÖRGÜN EĞİTİM VE TÜRK KADINI

İlk devlet okulları 1847 de kurulmuş ise de kız çocuklarının bu haktan yararlanması ve örgün eğitime katılması 1869 yılında çıkan Umumiye Nizamnamesi ile gerçekleştirilebilmiştir. Bu yasa ile ilk öğretim tüm çocuklar için zorunlu kabul edilmiş, kız çocukları için özel rüştiyelerin açılması ve ayrıca yine kızlar için muallim mekteplerinin kurulması amir hüküm haline getirilmiştir.

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile de bugünkü çağdaş örgün eğitimin esasları tespit edilmiş ve Milli Eğitimin temeli oluşturulmuştur.

1927 yılında kurumlaşan Mesleki ve Teknik öğretim de 1933 ve 1935 yıllarında yapılan gerekli düzeltmeler ve reorganizasyonla eğitim hayatımıza büyük katkılar vermiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yıllarda Devlet Bütçesinde, Milli Eğitim'e ayrılan harcamalar, daima iki büyük kalemden biri olarak kendini göstermiştir.

1927 yılında kız ve erkek çocuklara eşit haklarla açılan ilk öğretimi 1927 yılında orta öğretim izlemiş ve Harp Okulları dışında tüm orta okul ve liselerde karma eğitim başlamıştır. Böylece de, Atatürk'ün 1921 yılında Ankara'da yapılan eğitim kongresinde söylediği şu sözler gerçekleşmiştir.

“..... ancak, geniş ve yeterli imkan ve araçlara sahip olana kadar geçecek savaş yıllarında dahi dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir milli eğitim programı vücuda getirmeye gayret etmeliyiz. ... Bir milli eğitim programından bahsederken eski devrin hurafelerinden ve fitri niteliklerimizle hiç bir ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelen bütün tesirlerden uzak, millî ve tarihî seciyemize uygun bir kültür kastediyorum.”

1937 yılında yaptığı eğitimle ilgili son konuşmalarından birinde de Atatürk, “..... büyük davamız en medeni gönençli bir millet olarak varlığımızı yükseltmektedir. Bu, büyük Türk milletinin idealidir. Bunda başarı ancak süreli bir planla ve rasyonel tarzda çalışmakla elde edilebilir. Bu sebeple okuma-yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak esastır” demektedir. Bu yaklaşım sayesinde ki Cumhuriyetin ilk yirmi yılı içinde yapılmış bulunan atılımlarla ülkemizin eğitim sistemi bugünlere gelebilmiştir.

Bu köklü inkılaplarla örgün eğitimde kızlara tanınan haklar sürekli gelişmiş ancak eğitim seviyeleri açısından erkeklere oranla sayıları daima daha altta kalmıştır.

Günümüz Türkiye'sinde örgün eğitimle ilgili sorunlar salt kadın nüfusu için değil, tüm nüfus için geçerli ise de geçerlik oranları kız ve kadın nüfus için daha ağırlıklıdır.

İkinci okuma-yazma seferberliğinin yanısıra örgün eğitiminde özellikle kırsal bölgelerimizin kendine has yapısına göre değerlendirilmesi ve çocuklarımızın ailelerinin sosyo-ekonomik yapılarından en alt düzeylerde etkilenebilecekleri, yani aile düzenlerini koruyabilecekleri bir sistem içinde eğitilmelerinin sağlanması kaçınılmaz görünmektedir.

SOSYAL HAYAT VE TÜRK KADINI

Çeyrek asır bile geçmeden, Türk kadınının sosyal hayatı, hiç olmazsa şehirlerimizde ve şehirleşmekte olan kesimde inanılmayacak kadar değişmiştir.

1980'lerde kurulan Halide Edip'in derneği ile sosyal hayatta sesini duyurmaya çabalayan Türk kadını, 1920'lerde sahneye çıkar, 1933'lerde Belediye meclislerinde, hemen sonra da Büyük Millet Meclisinde kendini gösterir. Artık eğitim kurumları "Çalıklar" ile dolup taşmaktadır. Tüm mesleklerde kadın sayısı, bir yıl öncesine oranla bile hızla artmaktadır. Ağır sanayiden ticarete, zanaatten sanata, bilimden fene bütün atardamarlarda kadının katkısı hissedilir olmuştur.

Fakat özellikle sosyal hayat açısından bilhassa vurgulamak gerekir ki köylü-kentli ikileminin açısını daraltmadıkça, kendine düşen görevleri hakkıyla yerine getiremeyeceğini bilen Türk kadını, gezici ebelikten, gezici el sanatları kurslarından ve benzeri çalışmalardan çok daha öteye gidebilmek, kendisinin layık olduğu düzeye ulaşabilmek durumundadır. Nüfus üretme yeteneği dışındaki diğer tüm üretici ve yaratıcı nitelik ve yeteneklerini daha rasyone ve ülkemiz için daha gerekli yollara kanalize etmek durumunda olan Türk kadını, bunlar için belki de daha uzun yıllar didinmek durumunda kalabileceğinin farkına varmak, farkına varmış olmak zorundadır.

Kültürel değerlerimizi gelecek nesillere ve evlatlarımıza aktaracak doğrudan yolun tek sahibi Türk kadını olduğunu hepimiz bilmek durumundayız.

Türk kadını kendini yenilemek ve bunu engellemek isteyenleri de yenmek durumunda olduğunun farkına varmakla kalmamalı, bu farkındalığı uygulamaya dönüştürmek suretiyle hem analık, hem de vatandaşlık görevini de bir an evvel yerine getirmelidir.

SAYISAL VERİLER VE TÜRK KADINI

Atatürk'ün fikir ve yasal olarak gerçekleştirdiği bütün reformlara rağmen, asırlar boyu süregelen belli hayat tarzı dolayısıyla Türk kadını yine de şehirleşmiş bölgelerde, yarı şehirleşmiş veya şehirleşmekte olan bölgelerde ve nihayet kırsal bölgelerde farklı-farklı sosyal statülere sahip bulunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi Türk kadınının ülke içindeki sosyal durumunu sayısal verilerle ortaya koymak, konuyu açıklığa kavuşturmak ve daha da somutlaştırmak için yararlı olabilir.

Önce Türkiye'nin genel nüfusu ve bunun içindeki kadın nüfusunun oranını belli dönem aralıkları ile görmek, nüfus artışı ile edinin farklılıklarını değerlendirmek açısından gerekli düşünülebilir.

Yıl	Toplam Nüfus	Erkek Nf.	Kadın Nf.
1927	13.698.270	6.563.879	7.084.391
1940	17.820.950	8.898.913	8.922.038
1950	20.947.188	10.527.085	10.420.103
1960	27.754.820	14.163.888	13.590.932
1970	35.605.176	18.006.986	17.598.190
1980	44.736.957	23.066.759	21.670.198

Görüldüğü gibi, kadın nüfusunun genel nüfusa oranı, belli devre içinde % 51,9'dan % 48'e düşmüştür ki bu kadın nüfusunun lehine yorumlanmak durumundadır. Fakat bu düşüşün sebebi sadece 1927'den bu yana eski savaşlar gibi belli durumların olmadığına vermek de yeterli bir gerekçe olmayabilir ve beslenme, sağlık gibi bir çok problemler de bu azalmanın altında yatan faktörler olarak değerlendirilebilir.

Okur-yazarlık açısından da bir karşılaştırma yapmakta yarar vardır:

Yıl	Genel Nüf.	Erkek Nüf.	Kadın Nf.
1935	12.366.833	5.956.381	6.410.452
1940	15.166.911	7.565.317	7.601.594
1950	17.856.865	8.944.072	8.912.793
1960	22.542.012	11.491.180	11.050.832
1970	29.273.361	14.798.036	14.475.325
1980	37.601.019	19.401.653	18.199.366

OKUR - YAZAR OLAN

Yıl	Genel Nüf.	Erkek Nf.	Kadın Nf.
1935	2.516.867	1.846.585	670.282
1940	4.583.305	3.303.507	1.279.798
1950	5.779.915	4.055.225	1.724.690
1960	8.901.006	6.157.842	2.743.164
1970	16.178.029	10.268.778	5.909.251
1980	25.577.939	15.483.738	9.794.201

İlk iki yıl için yedi, ondan sonraki yıllar için de 5 ve daha yukarı yaşlardakiler için düzenlenmiş bulunan bu tablodan anlaşılabilir gibi, kadınların okuma-yazma oranı yıllar itibariyle, kendi içinde artmakla birlikte, genel nüfusa oranla % 50'yi ancak bulabilmektedir. Ayrıca, nisbi olarak, okuma-yazma oranı erkek nüfusta, kadın nüfusa kıyasen daha fazladır.

Okuma-yazma durumundan bir adım ilerleyerek örgün eğitimde öğretim durumlarına bakmak istersek iki kademeli bir tablo daha oluşturabiliriz; ilk ve orta öğretimde kız ve erkek nüfus ile mesleki ve teknik okullar ile yüksek öğretim kurumlarındaki bu iki nüfus arasındaki ilişki.

İlk Okul:

Yıllar :	İlk Okul:	
	Erk.	Kız
1929-30	308.028	161.043
1939-40	619.246	285.893
1949-50	1.003.452	587.587
1959-60	1.582.798	931.794
1969-70	2.821.951	2.008.665
1979-80	3.000.869	2.541.538

Orta Okul :

Lise:

Yıllar :	Orta Okul :		Lise:	
	Erk.	Kız	Erk.	Kız
1929-30	18.662	6.736	3.574	1.172
1939-40	66.693	25.615	20.232	6.023
1949-50	47.489	17.679	17.042	4.398
1959-60	190.865	64.101	46.278	16.090
1969-70	511.098	189.852	154.038	60.922
1979-80	786.550	393.683	341.969	189.791

Yıllar:	Mes. ve Tek. Öğr. Ok:		Fakül. ve Yük. Ok.:	
	Erk.	Kız	Erk.	Kız
1929-30	4.953	3.197	3.390	292
1939-40	9.361	4.949	9.884	2.246
1949-50	44.077	11.445	20.363	4.728
1959-60	70.543	27.467	42.972	11.097
1969-70	141.999	75.126	119.721	27.454
1979-80	370.701	144.222	203.500	66.778

Son elli yıl içinde okula giden öğrencilerin durumu incelenirken, kız nüfusunun azaldığı da göz önünde tutulursa, kız öğrencilerin erkeklere kıyasen daha yüksek oranda okula gittiği söylenebilir. Fakat bu yükseklik, genel kız nüfusu ile karşılaştırıldığında erkeklerde daha yüksek olmaktadır. Yani, kız çocuklarımızın örgün eğitimden nasiplenmeleri hala istenilen düzeye ulaşamamıştır. Gözükten artış tüm nüfus içinde azınlık göstermektedir. Bu durum da bize, başından beri takip etmekte olduğumuz genel yargıyı bir kez daha hatırlatacak niteliktedir. Yani Atatürk'ün gösterdiği yoldaki ilerlemede bir yavaşlama vardır.

Ayrıca, yukarıda rakamlar ikinci bir ayırma daha tabi tutulduğunda görülecektir ki bu okullaşmada kentlerin nasiplenışı, kırsal yörelere oranla % 80'i bulmaktadır. Bu durum her ne kadar iki cins için de söz konusu ise de kız öğrenciler için daha ağırlıklıdır.

Ülkemizdeki son duruma da bakmak istersek bunu, okur-yazarlık ve okullaşma yönünden ve 6 yaş yukarısı için tablolayabiliriz:

	Gn. Nüf.	Erk.	Kız
Genel Toplam	31.687.989	16.349.663	15.338.326
Okur-Yazar Olmayan	9.901.599	2.749.147	7.152.452
Bir Okul Bitirmeyen	2.657.189	1.674.388	982.801
Okul Bitiren	19.122.458	11.920.558	7.201.900
- İlk Okul	14.277.835	8.622.697	5.655.138
- Orta Okul	2.109.548	1.426.464	683.084
- Ort. Dk. Dengi Meslek Ok.	32.444	19.251	13.193
- Lise	1.154.110	753.543	400.567
- Lise Dengi Meslek Ok.	830.158	545.588	284.570
- Yüksek Okul ve Fakülte	708.004	545.490	162.514
- Öğrenim Durumu Bilinmeyen ..	10.359	7.525	2.834

1980 yılı verilerinden elde edilen son rakamlar, ülkemizdeki okur-yazarlık durumu ve eğitim düzeyi yönünden cinsiyet farkını ve genel düzeyi gayet açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Altı yaş üstü nüfusumuzun yaklaşık 1/3'ü halâ okur-yazar değildir ve bunun, ne yazık ki % 70'e yakın bir kısmı kadın nüfustur.

Günümüzde sürdürülebilen ikinci okuma-yazma seferberliği sonunda, inanılmaktadır ki okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 10 civarına düşürülebilecektir. Genel kalkınma politikamız açısından bu seferberliğin son derece önemli olduğu tartışılmaz. Bu sebeple, okuma-yazma konusunda sırf devletten değil, münevver nüfustan beklentilerimiz olmak ve bu konuda onların katkısının da işe koşulmasını sağlamak zorunludur.

Cumhuriyet devrinde Türk kadınının durumuna bir başka açıdan daha bakmamız mümkündür. Bu da, çalışan, aktif nüfus içinde kadının payı yani, ekonomiye katılma oranıdır.

1975 ve 1980 yılları genel nüfus sayımına göre, 12 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun çalışma alanlarına göre durumlarını şu şekilde gösterebiliriz:

	Top. Nüf.	1975	
		Erk.	Kad.
Toplam	17.383.828	11.179.506	6.204.322
- İlmî ve Tek. eleman, Serbest Meslek ve bunlarla ilg. Mes. ...	640.946	467.732	173.214
- Müteşebbis, direktör ve üst kad. Yöneticisi	75.682	71.291	4.391
- İdari Pers. ve Benzeri Çal.	533.831	400.821	133.010
- Ticaret ve Satış Pers.	569.856	536.317	33.539
- Şahsî Hizmet İşl. Çalışan	583.602	528.020	55.582
- Tarımcı, Hayvancı, Ormancı, Balıkçı, Avcı	11.334.923	5.904.883	5.430.040
- Tarım dışı üretim faal. çal. ve Ulaşt. makinaları kullan.	3.644.988	3.270.442	374.546
	Top. Nüf.	1980	
		Erk.	Kad.
Toplam	19.026.885	12.614.100	6.412.785
-	833.480	613.310	220.170
-	161.341	154.207	7.134
-	621.030	437.408	183.622
-	793.512	764.879	28.633
-	919.770	856.739	63.031
-	10.442.301	5.014.271	5.428.030
-	3.591.422	3.330.306	261.116
- Diğerleri ve geçici işsiz	1.664.029	1.442.980	221.049

1975 ve 1980 yılları itibariyle iş alanları açısından kadın ve erkek nüfusumuza baktığımızda tek denge gibi gözüken sektörün tarım alanı olduğu anlaşılmaktadır. Bu, bir denge değil aksine denge-sizlik olarak yorumlanmalı ve kadının kırsal yöre yaşamında ekonomiye olan katkısı açısından ayrı bir değeri olduğu kabul edilmelidir.

Cumhuriyet devri Türk kadınının önünde, katedilmesi oldukça zor bir yolun bulunduğu kesindir. Fakat bunun, er veya geç, üstesinden gelineceğinden emin olarak, parlak ve aydınlık yarınlara güvenle bakılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. *Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1980 Yıllığı*.
2. *Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri*, Ankara MEB Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1976.
3. DOĞRAMACI, EMEL, *Türkiye’de Kadın Hakları*, Üniversal Kitabevi, Ankara 1982.
4. GÖKSEL, BURHAN, *Yaşadığımız Yüzyılda Türk Kadınının Yeri* (Yayınlanmamış eser), Ankara 1976.
5. İNAN, AFET, *Atatürk ve Kadın Haklarının Kazanılması*, MEB Basımevi, İstanbul 1968.
- İNAN, AFET, *The Emancipation of Turkish Women*, UNESCO Yayınları, 1962.
6. ONAY, PERİHAN, *Türkiye’nin Sosyal Kalkınmasında Kadının Rolü*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1968.
7. Söylev ve Demeçler, cilt 2
8. TAŞÇIOĞLU, MUHADDERE: *Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*, Akın Matbaası, Ankara 1958.
9. TAŞKIRAN, TEZER, *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Yayınları, 1973.
10. UNAT, FAİK REŞİT, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Ankara 1974.

